
Lupta națională din Transilvania în perioada 1867-1914

Dorin DOLOGA

Cuvinte cheie: dualism, luptă națională, maghiarizare, conștiință națională.

Mots-clés: dualisme, lutte nationale, magyarisation, conscience nationale.

Desfășurată pe întreg parcursul perioadei dualiste, politica de maghiarizare a cunoscut grade diferite de intensitate, în funcție de situația internă și externă a Ungariei și de concepțiile conducătorilor guvernelor maghiare. Promovată de către toți prim miniștrii maghiari, această politică s-a manifestat cu o forță deosebită în timpul guvernărilor lui Kálmán Tisza, între 1875 și 1890 și a fiului său Istvan Tisza, în perioada 1913-1918. Kálmán Tisza se considera un Bismarck al Ungariei, numai că Germania era un stat național, pe când teritoriile aflate sub stăpânirea Ungariei erau locuite pe lângă maghiari și de alte naționalități. Guvernul lui Kálmán Tisza a încercat să pună stavilă mișcării naționale românești prin reducerea acesteia sub nivelul politicii cotidiene.

Politica de maghiarizare devenea mai puțin intensă în momentele în care situația externă devenea încordată. Înfrângerea Franței în războiul cu Prusia, în anul 1870, a permis Rusiei să-și recâștige statutul de mare putere. Revigorarea statului rus a provocat neliniște în rândul cercurilor oficiale maghiare. Acestea se temeau de încheierea unei alianțe secrete româno-ruse, prin care Rusia ar fi putut sprijini formarea unui regat român care să cuprindă și Transilvania împreună cu Bucovina, în schimbul cărui România și-ar fi pus teritoriul în serviciul intereselor rusești. Din acest motiv, guvernul maghiar a inițiat preventiv în anul 1872 negocieri cu fruntașii români. Chiar și austriecii solicitau maghiarilor să facă unele concesii slavilor și românilor, dar nu pentru că aceștia ar fi avut dreptul să le obțină, ci pentru ca în acest fel să se împiedice o posibilă alianță româno-rusă. În anul 1872 primul ministru maghiar, contele Melchior Lónyay, l-a chemat pe mitropolitul greco-catolic Ioan Vancea la Cluj, pentru a rezolva problema națională românească. El a cerut să-i fie prezentate cererile românilor. Vancea a jucat rolul de intermediar între națiunea română și guvernul maghiar. El a convocat o conferință a fruntașilor români, care să formuleze cererile naționale. Ca urmare, Vancea s-a întâlnit la Blaj cu George Barițiu, Ion Rațiu, Ilie Măcelariu, Vasile Bologa și vicarul Popea¹. Fără a cere în mod neapărat autonomia, memoriul prezentat șefului guvernului maghiar pune în discuție „uniunea” Transilvaniei cu Ungaria, arătând că acesta trebuie să se facă și cu consimțământul populației românești, cu îndeplinirea condițiilor puse de aceasta. Se solicita însă ca „uniunea” să fie însoțită de acordarea unor garanții întregii Transilvanii, ca atribute ale autonomiei acesteia. Fruntașii românilor cereau lui Lónyay aplicarea Legii XXXI din anul 1868 referitoare la naționalități, în special privind respectarea drepturilor limbii române în biserică și școală, înființarea de instituții culturale românești și numirea românilor în administrație și justiție².

Pentru rezolvarea problemei „uniunii” Transilvaniei cu Ungaria, fruntașii românilor s-au gândit să se adreseze încă odată împăratului. Astfel, la 3 iulie 1872 mitropolitul greco-catolic Ioan Vancea a adresat un memoriu în nume privat împăratului, în care arăta că românii nu resping „uniunea” în principiu, ci uniunea improvizată, forțată, totală, necondiționată, fără respectarea intereselor provinciale locale, transilvănene. Se cerea recunoașterea prin lege a limbii române ca limbă oficială, împărțirea administrativă a Transilvaniei cu respectarea celor trei națiuni, o lege electorală nouă fără privilegii de clase și de castă, numirea funcționarilor dintre români, libertatea

---

1 Acesta fusese trimis de către mitropolitul ortodox Andrei Șaguna care era bolnav și nu putuse să vină.

2 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 141 din 26 iunie/8 iulie 1892.

religiei românești, autonomia bisericii greco-catolice, înzestrarea clerului român din bugetul statului sau fonduri publice, conducerea și administrarea autonomă a școlilor elementare și primare³ pe baza confesionalismului, numirea profesorilor români și folosirea limbii române ca limbă de predare la Universitatea din Cluj, înființarea unor gimnazii, școli reale, agronomice, a unui institut montanistic⁴ românesc, precum și subvenționarea de la stat a școlilor populare sărace. Memoriul a fost semnat de mitropolitul greco-catolic Ioan Vancea, de George Barițiu, Ilie Măcelariu și Ioan Rațiu⁵.

În toamna anului 1872 guvernul condus de Melchior Lónyay a pierdut însă puterea și problema națională românească a rămas nerezolvată. Realizarea în anul 1873 a alianței celor trei împărați, ce cuprindea Germania, Austro-Ungaria și Rusia, îndepărta pericolul rusesc. În aceste condiții maghiarii nu au mai fost interesați de tratative cu românii. În perioada următoare politica de maghiarizare s-a intensificat. În anul 1874 s-a emis pentru prima dată o ordonanță împotriva folosirii însemnelor naționale nemaghiare, acestea fiind socotite însemne străine. Folosirea simbolurilor naționale a fost totuși permisă, dacă alături de ele era arborat tricolorul maghiar. Odată cu cucerirea independenței României folosirea culorilor roșu, galben și albastru, chiar și în hainele portului popular a fost restricționată. Printr-o nouă ordonanță emisă în anul 1885, ministrul de interne Tisza a interzis cu toată rigoarea folosirea însemnelor nemaghiare, ca steaguri, embleme, cei care nu se conformau fiind pasibili de arest de până la 15 zile și amendă de până la 100 florini⁶.

În anul 1883, cu ocazia unei vizite a împăratului Franz Iosif la Seghedin, fiind întâmpinat și de mitropolitul ortodox Miron Romanul și greco-catolic Ioan Vancea, le-a cerut acestora în termeni categorici să acționeze în așa fel încât credincioșii să devină cetățeni loiali ai statului maghiar. Aceste mesaje erau alcătuite de guvernul maghiar și doar rostite de suveran.

Cabinetul contelui Gyula Szapáry, care a condus Ungaria între 1890-1892, a dus o politică de maghiarizare mai moderată. El viza o contopire a naționalităților în cadrul națiunii maghiare. Sub presiunea evenimentelor externe marcate de o nouă încordare a relațiilor cu Rusia, maghiarii au inițiat tratative cu românii. Szapáry voia să rezolve chestiunea naționalităților rapid și fără costuri prea mari. Românii urma să li se permită alegerea a 10-12 deputați naționali, în schimb aceștia trebuiau să sprijine guvernul⁷. Primul ministru maghiar era dispus să numească 2 comiți⁸ români, să permită arădenilor întemeierea unui gimnaziu, foștilor grăniceri să-și administreze liber fondurile și să acorde o subvenție mai mare de la stat bisericilor și școlilor românești. Legea naționalităților urma să se aplice în spirit cât mai liberal, românii nemaifiind restricționați în plan bisericesc și școlar. Sașii au primit și ei în schimbul împăcării cu maghiarii conducerea a trei comitate de margine.

Cu ocazia vizitei împăratului la Bistrița în anul 1891, unde a asistat la manevrele militare, guvernul maghiar a permis cu ocazia primirii delegațiilor bisericilor greco-catolice și ortodoxe românești atingerea chestiunii de naționalitate de către mitropolitul ortodox Miron Romanul, într-un text cenzurat totuși. Gestul viza și producerea unei bune impresii asupra României, a cărei apartenență la Tripla Alianță constituia un lucru deloc de neglijat. La manevre asista și ministrul de război român, generalul Lahovary. Schimbarea de atitudine era vizibilă, deoarece în timpul guvernului Tisza nu s-a permis vreunui prelat român să țină un discurs în spirit național în fața împăratului cu ocazia unei recepții. Mitropolitul a dat expresie grijiilor sale naționale. El l-a asigurat pe monarh că va promova binele comun, prin aceasta înțelegându-se interesele de stat, cu condiția asigurării existenței naționale și politice a românilor⁹.

Chiar dacă guvernul era dispus să acorde unele concesiuni românilor, opinia publică maghiară era total defavorabilă acestora. Maghiarii din Transilvania apreciau politica lui Szapáry drept o trădare, considerându-se sacrificați de dragul sașilor și românilor.

Szapáry a demisionat în anul 1892, fiind înlocuit de către Sándor Wekerle. Noul prim ministru era de părere ca maghiarizarea să se desfășoare treptat. În anul 1894 ministrul de interne Hieronymi a venit în Transilvania pentru a întemeia un partid român moderat, fără a reuși însă. Pentru a nu da senzația de slăbiciune, înainte de

3 Școli normale.

4 Institut minier.

5 *Tribuna*, nr. 173 din 1/13 august 1892.

6 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 39 din 18 februarie /2 martie 1886.

7 *Ibidem*, nr. 231 din 18/30 octombrie 1891.

8 Conducători ai comitatelor.

9 *Tribuna*, nr. 231 din 17/29 octombrie 1891 și *Gazeta Transilvaniei*, nr. 199 din 8/20 septembrie 1891.